

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars I. De judiciis & judicialibus. Hoc est de Sententia & re judicata, Executione, Attentatis, Judice, Notario, Advocatis, Procuratoribus, Expensis, & aliis ad materiam judiciorum. Pars II. Relatio Romanæ Curix forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum

**Luca, Giovanni Battista de
Coloniae Agrippinae, 1691**

Disc. XXIX. De probatione per scripturas privatas, earumdemque scripturarum recognitione, ac de recognoscendi modis; Ac etiam de probatione per sigillum, vel typum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74090)

36 Nisi ea præsente fiat, Vel nisi agatur ad solum effectum docendi de interesse pro admissione ad causam. Gregor. & add. dec. 209. Buratt. dec. 134. Vestr. lib. 6. cap. 1. & lib. 5. cap. 2. Rovit. pragm. 26. de officio S. R. Conf.

37 Produca in uno iudicio, non præjudicant in alio etiam inter easdem partes, minusque profunt, nisi reproducantur vel repetantur. Buratt. & add. dec. 94. Quæstione cadente, ubi idem sit iudicium, sed mutetur iudex. decif. 209. post Zaceb. de obl. Cam.

38 Generalis item productio omnium iurium & scripturarum non sufficit utpotè nimis vaga. Buratt. dec. 134.

39 Minuque assertio productionis, nisi de illorum tenore constet; Solumque ea aliquod præstare potest adimniculum, cum aliis conjungendum. Mantio. decif. 352.

De probatione per scripturas privatas, earumdemque scripturarum recognitione, ac recognoscendi modis; Ac etiam de probatione per sigillum, vel typum.

S V M M A R I V M

- 1 DE duplici effectu istius probationis, in præjudicium scribentis, & tertii.
- 2 Quando scriptura non probat contra scribentem, multò minus contra tertium.
- 3 Quoad principale nil refert, an adsit tempus, vel testes &c.
- 4 Nihil autem refert quoad tertium, & de ratione.
- 5 Habens scripturam privatam anteriorem, non vincet instrumentum publicum posterius nisi trino teste munita sit.
- 6 De opinione volentium, ut id sit de forma præcisa, & non sufficiat aequipollens.
- 7 Quod probabilius sit, ut admittatur aequipollens, & de ratione.
- 8 Quomodo adesse dicatur aquipollens.
- 9 De partibus, quæ in iudice concurrere debent, & quare.
- 10 Ad quid adverti debeat pro dicto aquipollente implemento, & quomodo sicut simul veritas cum falsitate.
- 11 Idem est habere instrumentum publicum, ac alium documentum, vel probationem certam ad hunc effectum.
- 12 An intret distinctio summa, quod scriptura privata excedat, vel non excedat libræ auri.
- 13 Quod in nobili, & Magnate est modicum, in paupere, & populari est multum &c.
- 14 An ista lex de qua num. 5. procedat in quocumque alio casu in quo intret eadem ratio.
- 15 Quod facilius, vel mitius procedatur cum contentente de liberatione.
- 16 Quod materia non sit capax regulæ generalis.
- 17 Qui sint tertii, quibus minus scriptura privata præjudicet.
- 18 De suspitione antidata in beneficiis.
- 19 Quanam quæstiones cadant, respectu principalis debitoris.
- 20 De regulâ quod scriptura probet contra scribentem.
- 21 De ampliacione, & quod sola subscriptio sufficiat.
- 22 Etiam si corpus scriptura sit manu alterius partis.
- 23 Subscriptio restringit, seu qualificat scripturam.
- 24 An sola scriptura sine subscriptione sufficiat.

25 Regula de qua numer. 20. procedit etiam in epistolis familiaribus, seu literis missivis.

26 De duplici modo impugnandi scripturam.

27 De materia subscriptionis, quæ assertatur facta in folio albo.

28 In hac materia non cadunt exceptiones doli, vel metus, aut falsi præsuppositi.

29 De materia recognitionis, & de praxi Auditoris Camera recognitionis fidei in contumaciam.

30 Quod id non prædicetur in Rotâ.

31 Quod in hoc non cadat certa regula, sed debeat deferri stylis.

32 An hæres teneatur recognoscere manum ejus auctoris defuncti.

33 De scripturis privatis testatorum, & ultimarum voluntatum.

34 De pluribus modis recognitionis.

35 Quare isti modi non examinentur, & quod debeat deferri stylis.

36 De distinctione inter scripturas, in quibus adhiberi solent testes, vel non.

37 De stylo Curia attendendi indistinctè recognitionem per testes habentes notam manuum, etiam in schedulis testamentariis.

38 Quod ista dicatur probatio semiplena, quod declaratur &c.

39 De eodem, & quæ regula desuper cadat.

40 De recognitione per fenestrellas, aut inter plures, & inducione peritorum.

41 Modus scribendi ex tempore variatur.

42 An scriptura antiqua iudicatur recognitione.

43 Quomodo materia decidi debeat.

44 De recognitionis retroractione.

45 De aliis ad materiam.

46 Scriptura memorie causa non probat contra scribentem.

47 De probatione per sigillum, vel typum.

D I S C. XXIX.

AD duplicem effectum disputari solet de probatione, ac etiam de actione, quæ resultat a scriptura privata; Primò nempe contra ipsum scribentem, ejusque hæredes, vel alios qui dependent ab eo causam habeant, ut quidquid ipsi scribenti obstaret, obstet etiam aliis, utpotè ejus personam representantibus; Et secundò, circa præjudicium tertii, non solum ubi sit tertius, qui veniat jure suo independenter à scribente, ut est (ex. gr.) successor fideicommissi, vel feudi, seu beneficii cum similibus; Sed etiam ubi sit tertius, quic causam habeat ab ipso scribente, quem agnoscat in auctorem, sed causa sit necessaria, & talis, quod ejusdem auctoris factum posterius, ei præjudicare non valeat, minusque suum jus tollere, ut (ex. gr.) est creditor, vel emptor, seu cessionarius, aut etiam donatarius inter vivos, cum similibus.

Ad istum itaque secundum effectum, probationis scilicet præjudicialis tertio, per scripturam privatam alterius; Illa in primis statuenda est regula generalis, & certa, ut de scriptura veritate, ac validitate in primis ita constare debeat, quod illa sufficientem faciat probationem contra ipsum scribentem, vel ejus hæredem, aut alterum successorem dependentem, ut supra, qui ejus personam representet, quoniam si non probaret contra ipsum principalem, sine dubio non probabit contra tertium; Ad instar eorum, quæ habentur ad materiam dotis confestata, quod

quod scilicet rectè intrat argumentum à confidente ad tertium negative, id est; Non probat contra confidentem velejus hæredem; ergo multò minus contra tertium, non autem affirmative, quoniam stant bene simul, quod probet contra confidentem, & tamen sufficientem non faciat probationem contra tertium. *tit. de uote disc. 159. & sapius.* Ita in præsentibus, quoniam, ubi scriptura privata sit vera, tam de jure, quàm de facto, quia scilicet sit scripta vel subscripta per eum de cujus præjudicio agitur, neque eidem scribenti legitima competat exceptio, quæ refertur à defectu solemnitatum, vel à defectu intentionis, ratione erroris, vel metus, aut doli, seu falsi præsuppositi &c. ut infra; Et tunc nihil refert, an habeat necne testes, aliave adminicula; Minusque refert an habeat diem; Sive ista alterata sit, cum antidata, vel postdata, cum hujusmodi circumstantiæ sint quidem considerabiles, in ordine ad dictos defectus, quos adesse præcedatur, sed hoc circumscripto, in nulla consideratione habentur.

Secus autem est in tertio, ob suspicionem, quam lex rationabiliter habet, antidatæ, vel alterius collusionis, ut tertio præjudicetur; idque non solum, ob nimiam facilitatem, sed etiam ob frequentiam, quam experientia docuit & docet; Perditi enim homines, qui tam propria, quàm aliena dissipare curant, postquam debita contraxerunt, vel eorum bona alienarunt, aut jura cesserunt; Ut pro continuatione consuetudinis dissipandi, sive etiam ut occurrant necessitatibus, in quibus cum eorum imprudentis constitutum sint, nimium faciles, imò studiosi esse solent in antidatis, aliisque collusionibus, cum quibus eis allicere concedatur personas, ut sibi credant pecunias, in supplantationem eorum, qui alias jam dissipatas, & consumptas ipsi tradiderunt, & quos habere ac tractare, satagunt, tanquam inimicos.

Agendo itaque de hoc secundo effectu; Jus novum, ad hujusmodi suspicionem tollendam, statuit, ut creditores vel alii, qui scripturæ privatæ innitatur, præsuppositæ ejus veritate ac sufficienti recognitione, adhuc tamen concursum prætereundum non valeant cum iis, qui fundent eorum jus vel intentionem in instrumento publico posteriori, nisi scriptura privata anterior, munita sit subscriptione trium testium, idoneæ, ac integræ fidei. *l. scripturas Cod. qui potius in pignor. hab.*

Super hujus autem legis intelligentia vel praxi, Scribentes, & præsertim antiquiores, nimium se involviffe videntur, dum plerique, ex improbo genere illorum, qui sunt servi literæ legis, cum regulis, ac significationibus grammaticali- bus potius procedentes, crediderunt, ut ista sit forma præcisa, quæ non admitat æquipollens, ex parte illius, qui scripturam privatam anteriorem habeat, quod scilicet minor testium numerus non sufficiat; quamvis aliæ probationis species accedant, quæ æquipolleant, etiam in excessu; Quinimo, ubi etiam testium numerus impleatur, adhuc tamen eorum qualitatem criticant, an scilicet sufficiant minores, vel impuberes, aut alii, qui non omninò idonei, ac omni exceptione majores dici valeant, longas de super retexendo quæstiones similitudinarias illis, quæ habentur super testibus testamentariis.

Sive è converso, ut ille posterior, in cujus

Card. de Luca de judiciis & judicialibus.

gratiam ista lex prodiit, munitus esse debeat instrumento publico, super cujus probanti, vel solemnibus forma pariter disputationes habentur, unde propterea alia certitudo sufficere non debeat,

Probabilior autem, atque apud Modernos, magis communis, & in Tribunalibus magis recepta est diversa opinio, ut scilicet, non formalitas verborum legis, attendi debeat, sed substantia finis, vel effectus, ob quem ipsa edita est; Ex eo certo principio, quod Iudices præ oculis semper ac principaliter habere debent, quod scilicet lex imposita non est verbis, sed rebus, ut iidem legislatores protestati sunt. *lib. fin. Cod. de usur.* Unde propterea, opus non sit implere hanc formam specificam, seu præcisam, sed sufficiat æquipollens ex parte utriusque; Ex parte scilicet ejus, qui anterioritatem desumat ex privata scriptura, ut nihil referat, an minorem numerum testium habeat, quinimò nullum; Sive an ii, quos habet, sint, necne idonei, si aliunde veritas pateat, etiam per adminicula, & per imperfectas probationes, quorum tamen conjunctio de jure detur, adeo ut impleatur finis, vel ratio legis, ut scilicet habeatur certitudo temporis, ita & taliter, quod sublata remaneat illa suspicio antidatæ quam lex habet, cum eadem lex contra habentem scripturam privatam, istam induxerit præsumptionem, quæ juris tantum est, contraria probatione etiam præsumpta elidibilis. *tit. de credito disc. 22. & 33. & in aliis.*

Et per consequens id certam, ac generalem non recipit regulam, cuicumque casui applicabilem, eodem modo quo frequenter, tam in actibus inter vivos, quàm per ultimam voluntatem, in hac materia præsumptæ seu conjecturalis probationis insinuatæ est, ac etiam inferius in sua particulari sede advertitur, quod scilicet totum pendet ex singulorum casuum particularibus circumstantiis, ex quibus pro personarum, aliarumque contingentiarum qualitate, aliqua conjecturæ, vel species probationis, in uno casu sufficientis in altero autem, eadem, ac aliæ longè majores sint insufficientes. *infra disc. 33.*

Hinc proinde in Iudice, non solum juris scientiæ, sed etiam prudentiæ, beneque adæquatæ judicii dotes, cum integritate, ac rerum mundi experientia, desiderantur, ut ita rectè interponere valeat, beneque regulare ejus arbitrium, cui totum remissum est; Ad illud præsertim, ac principaliter reflectendo, ut adminicula, aliaque argumenta, ex quibus istud æquipollens resultat, non percutiant veritatem scripturæ in genere, sed percutiant veritatem datæ, seu temporis, in quo consistit substantia; Istud autem æquivo- cum frequenter expertus sum, unde propterea, in casus contingentia pluries, non modicum laborem pati oportuit, pro ejus elucidatione, & quandoque sufficiens non fuit, dum illi Iudices, qui solam scientiam habent per traditiones, vel addiscunt conclusiones in genere, absque alio discursu vel ratiocinio, super earum praxi vel applicatione, illas generaliter, seu pariformiter in quocumque casu intelligunt, vel attendunt, referendo Advocatorum subtilitatibus, & ratiociniis hujusmodi reflexiones, vel distinctiones; Siquidem stant bene simul, quod scriptura sit vera de facto, ac etiam munita adminiculis aliis, que certis probationibus veritatis crediti, vel

alterius causæ obligatoriam in ea contentam; Et tamen quod ad sit antidata, vel alia præjudicialis collusio; Ut puta (ex. gr.) quod ille qui habeat creditum vel aliud jus magis antiquum, nulla tamen hypotheca munitum, sed in sola actione personali, unde propterea, ex quadam, (irrationabili quidem) legis civilis subtilitate, postponendus veniat creditoribus hypothecariis posterioribus, qui totum debitoris altem verisimiliter obsoleturi sint, ita curet obtinere sui crediti, veri, & legitimi, scripturam privatam, quæ contineat hypothecam, cum data anteriori, ut in praxi expertus sum, Sive quod in eadem scriptura, quæ veram datam contineat, superaddita sit hypotheca, quæ prius neglecta esset cum similibus; Ideoque nil refert, quod veritas crediti in eo contenti aliunde justificetur, quoniam dari potest falsitas super vero, ratione alterativæ qualitatis, seu accidentis, non autem ratione substantiæ.

Prout è converso, nil refert, quod posterior qui scripturam privatam anteriori se opponat, non habeat pro se instrumentum publicum, si tamen habeat æquipollentem probationem certam; ¹¹ Puta per partitas banci publici, quæ veræ, non autem collusivæ, seu (ut vulgo dicitur) *passatore* sint, vel per aliam similem speciem, quæ publico instrumento æquipolleat, adeo ut intret eadem ratio, cujus substantia in hoc attendenda est, spectato (ut dictum est) sine, seu effectu legis. *ibidem proxime.*

Quare, consuetam leguleicam simplicitatem continent, aliquorum scriptorum ponderationes, quas in casus contingentia nimium existimari præcavi, cum non modico plausu eorum, qui singularium, ac individuarum doctrinarum cultores, hujusmodi frigiditatibus, ac ineptiis principaliter vacare solent; Ut scilicet hujus legis dispositio super trino teste, attendenda videatur, quando summa, quæ in scriptura continetur, auri libram excedat, secus autem si infra, ut tunc duo testes sufficere debeant. *Gratian. decept. § 1.* Ista etenim consideratio, majoris, vel minoris summæ de qua agatur, congrua quidem est: ex ea ratione, quæ præsertim in materia testamentorum in sua sede insinuat. *Sub tit. de testam. disc. 6. & 39. & in aliis.* quod scilicet non de facili falsitas vel machinatio pro modica utilitate præsumenda sit, ideoque ubi agatur de summa non valde considerabili, non adeo exactæ, ac perfectæ probationes desiderari debeant, non autem ut vis præcisè consistat in summa, vel respectivè in numero.

Et nihilominus, etiam ad dictum effectum attendendi minores probationes, ubi de non valde notabili summa agatur; Adhuc erroneum est, cum generalitatibus procedere, dum potius materia regulari debet, ex singulorum casuum circumstantiis, attenta scilicet qualitate locorum, & personarum, quoniam, ut nostri majores advertunt, illa summa, quæ in Magnate & divite est modica, in populari vel paupere est magna. ¹² *Duran. dec. 98. Buratt. & add. dec. 15. & sæpius alibi advertitur.* Et consequenter non in omnibus idem statuendum est, sed pro singulorum casuum qualitate & circumstantiis, ad quod Judices advertere non solent, & tamen in hoc eorum partes principaliter consistunt.

Quamvis autem, dicta lex ita providerit, pro indemnitate creditorum, nec cum hujusmodi

collusivis antidatis supplantari valeant à debitoribus, ita præferre curantibus creditores, qui verè sint posteriores, unde propterea procedendo cum sola litera legis in aliis casibus, id provifum non est; Attamen, dum (ut supra) magis receptum est, ut non in litera, sed in spiritu, seu in ratione attendi debeat lex, ut potè rebus potius, quam verbis imposita, exinde sequitur verius esse, ut idem dicendum sit in quocumque alio casu, in quo eadem intret ratio; Puta quod cesso, vel donato nomine debitoris, iste pulsatus à cessionario, doceat per scripturam privatam de quietantia, vel de pacto de non petendo, aut de alia remissione vel declaratione, ad sui favorem facta per cedentem; Sive quod cessante concursu alterius creditoris, veniat ille, qui cum scriptura privata, quæ obligationem cameralem continet, at, seu alias hypothecam habeat, cum data anteriori instrumento venditionis honorum alteri factæ, ut propterea super iis hypothecam anteriorem experiri valeat, cum in his, ac similibus casibus, eadem adamussum intret ratio supplantationis tertii, cum ista collusiva antidata, de qua lex suspicatur.

Bene verum, quod pro facti, seu casus qualitate, diversimode arbitrium interponendum videtur, circa pondus æquipollentiæ prædictæ, & an majora, vel minor argumenta sufficiant, cum rigorosius procedendum sit in casu creditoris, qui agendo veniat in exclusionem tertii, de quo proprie lex loquitur, quam in altero casu debitoris cessi, qui de liberatione contendat; Siquidem primo casu magis imputandum est creditori cur sibi melius non caverit; In altero autem, pro frequentiori usu debitorum non solent esse adeo solliciti de magis solemnibus cautelis, sed de simplici receptura seu quietantia privata, contenti esse, dum agitur de liberando, non autem de obligando, adeo ut ulteriorem equitativam positivam, vel alium tractum successivum, talis scriptura habitura non sit; Ac propterea, firmum remanere videtur id, quod supra insinuatum est, quod scilicet revera ista non sit quæstio juris, sed facti, ideoque incapax regulæ generalis cujuscumque casui applicabilis, cum totum pendeat ex singulorum casuum particularibus circumstantiis.

Procedunt hæc, quoad illum tertium, qui inspecta origine, suum jus metiatur ab ipsomet debitorum, de cujus scriptura agitur, adeo ut, quando sublata ista legis suspitione, scriptura justificetur vera etiam in tempore, tertio præjudicet; Multo verò magis ubi de illo tertio agatur, qui veniat jure suo independentem, juxta superius exemplificatos casus, fideicommissarii, vel feudatarii, aut beneficiati, &c. Ut scilicet privata scriptura prædecessoris, contra successorem independentem probare non debeat, etiam in iis actibus, qui durante jure prædecessoris, legitime fieri potuerunt, ob eandem rationem, quod cum collusiva antidata fieri potuerit post suum jus jam cessatum.

Hinc proinde apud Beneficialistas, idem receptum est, ubi scilicet agatur de illis provisionibus ordinariis, quæ certo tempore fieri possent, in altero autem non; Puta (ex. gr.) in collatione beneficiorum vacantium in mensibus reservatis sede papali vacante, & quæ per Pontificem noviter creatum, in crastinum suæ creationis reservari solent, quoniam ista reservatio, non

non capit ea, quæ per Ordinarium jam provisã sint, de tempore vacationis; Verum debet de veritate provisionis in tempore constare, aliã quã per simplicem scripturam privatam, literarum Ordinarii collatoris, ob eamdem suspicionem, cum similibus, quibus eadem congruat ratio. *tit. de benef. disc. 22.* Et hæc quoad secundum effectum, juris, vel præjudicii tertii.

Quo verò ad primum effectum, præjudicii scilicet ipsiusmet principalis, cujus est scriptura; ¹⁹ Cum vis non sit in tempore quoniam quoad eum nil refert, an sit debitor hodie, vel cras; Idcirco quæstio non cadit in tempore, sed in substantia, an scilicet illa scriptura sit vera de facto; Et quatenus sit talis, an sit vera de jure, id est efficax ad obligandum, vel liberandum; Istaque posterior pars non percutit hanc materiam probationis, sed potius alteram efficaciam.

Quatenus itaque pertinet, ad probationem; Posita veritate scripturæ de facto, id est quod ²⁰ ea, scripta, vel subscripta sit per eum, contra quæ agendo, vel excipiendo deducatur; Regula est quod illa probet contra scribentem. *patet ex inferius allegandis, & est absolutum.* Idque non solum, ubi per ipsum, scripta, & subscripta sit, sed etiam ubi solum subscripta, quoniam subscriptio est illa, quæ animat, & informat scripturam, ut ea censeatur subscribens, perinde ac si tota per eum conscripta esset. *Caval. dec. 199. & 133. Buratt. decis. 192. Duran. dec. 368. dec. 154. par. 7. rec. tit. de credit. disc. 81.*

Idque adeò verum, ut idem resultet effectus, quamvis corpus scripturæ exaratum esset manu ²² ejusdem, cujus favore cantet; Puta in scriptura obligatoria, manu ejusdem creditoris, dum subscriptio est illa, quæ animat, seu perficit.

Id autem sicuti præjudicat subscribenti; Ita etiam prodest, quia nempe, si corpus scripturæ, ²³ majorem obligationis, vel liberationis, aut alterius præjudicii amplitudinem contineat, subscriptio autem aliquam habeat restrictionem, seu qualificationem, tunc ad limites subscriptionis, tota scriptura intelligenda est. neglecta amplitudine, quæ in ejus corpore contineatur. *tit. de credit. disc. 65.*

Si verò scriptura, nullam contineat subscriptionem, imperfecta regulariter censeatur, atque ²⁴ potius minuta, vel preparatio censenda est, fortius verò si futuram subscriptionem enunciet. *dec. 99. post Merlin. de pignor. dec. 264. post Zach. de obl. cam. decis. 154. p. 7. rec. Duran. dec. 368. Buratt. dec. 192.* Adhuc tamen ex stylo mercatorum, vel pro negotii qualitate sufficiens esse solet, si scripta sit manu illius, contra quem deducatur, vel alterius, qui ejus vicem habeat, puta inter mercatores, ubi sit complementarii, vel alterius ministri, qui sit negotii præpositus, dum in hoc (ut dictum est), consuetudini scribentium, & qualitati negotiorum est deferendum. *proximè supra.*

Ad evitandam itaque præfatam certam juris regulam generalem, quæ in quacumque scriptura procedit; Etiam si de literis missivis seu de epistolis familiaribus agatur, quoniam istæ quæque contra scribentem probant, quoties directæ sunt illi, qui ad suæ actionis vel exceptionis probationem eis utatur. *Buratt. & add. decis. 143. & 192. decis. 227. p. 5. rec. dec. 57. p. 8. 282. p. 11. & sequens.* Quinimò, ut supra in confessionis rubrica advertitur. *supra disc. 23.* (cum aliqua quidem exorbitantia) admitti solent etiam epistolæ con-

Card. de Luca de judiciis & judicialibus.

scriptæ tertio, tanquam confessiones extrajudiciales, parte absente.

Solent debitores, vel alii, contra quos hujusmodi scripturæ deducantur, dupliciter adversus eas excipere; Vel negando earum veritatem de facto, quod scilicet ab eis conscriptæ, vel subscriptæ non sint; Vel admittendo dictam veritatem de facto, negando tamen efficaciam, seu veritatem de jure, ex defectu pariter facti, seu consensus; Puta, quando præsertim accedat sola subscriptio, quia scripturæ corpus aliena manu cõfectum sit, quia nempe opponatur, quod esset subscriptio facta fiducialiter, in folio albo, quod ministro, vel fiduciario dari solet, ut eo oportune utatur, in gratiam subscribentis, quando aliã mora possit esse præjudicialis, juxta frequentem usum, non solum privatorum, sed etiam Principum, qui hujusmodi folia cum subscriptionibus in albo eorum Oratoribus seu Vicariis, aliisque ministris tradere solent, ut pro negotiorum oportunitate utantur.

Quando itaque ista exceptio deducatur; Regula est quod hæc subscriptio non præjudicat, neque contra subscribentem aliquam facit probationem, cum ita desit consensus; Verum difficultas est in præsupposito facti, cui ista juris regula innicitur, an scilicet constet de hujusmodi qualitate subscriptionis factæ in albo, dum id non præsumitur, sed probandum est per eum, qui de hoc excipit, atque aliã fundata est intentio illius, qui habet scripturam pro se; Unde propterea intrat recepta propositio, de qua supra in rubrica Actoris & Rei, quod scilicet, quando Actor fundavit suam inentionem, in scriptura, vel in alio jure, quod sufficientem probationem redoleat, tunc si Reus prætendat illam elidere, cum aliqua exceptione, vel qualitate, in hoc efficitur Actor, ideoque probationis onere premitur; Atque super hac specie probationis, regula certa pariter statui non potest, cum ex personarum qualitate, vel consuetudine, pendeat probatio, & præsertim ex verisimilitudine, vel inverisimilitudine, quæ nimium in hoc proposito attendenda venit.

Verum ubi ista probatio accederet, quod scilicet subscriptio facta esset in folio albo; Adhuc tamen scriptura probaret, quoties aliunde, constaret, quod ille, qui subscriptionem fecit, notitiam haberet eorum, quæ in folio albo scribenda erant; Unde propterea intrat quæstio, cuinam præsumptio assistat, quæ onus probationis, juxta regularem naturam præsumptionis juris, in alteram partem transfundat, an scilicet præsumatur notitia in subscribente, qui contrarium probare teneatur, vel è contra. *de tota ista materia subscriptionis in albo, ut supra, apud Prat. observ. 21. & tit. de credit. disc. 81.*

Posita item eadem veritate scripturæ de facto, excipi solet de defectu veritatis de jure nempe, quod vi, & metu, vel dolo, aut ex falso præsupposito, vel sub spe futuræ numerationis extorta sit; Id autem non percutit istam materiam probationis, sed alteram validitatis, vel effectivum exinde resultantium, quod generaliter cadit in omni alia specie probationis, etiam si per publica documenta, imò per confessionem facta sit.

Major itaque inspectio, in hac specie probationis per scripturam privatam cadit super veritate de facto, quod scilicet debitore vel altero

negante illam esse talem, qualis per alteram partem asseritur, illius recognitionem facere oporteat.

In hoc autem, loquendo de stylo Curiae Romanae, praesertim verò de illo Tribunalis Auditoris Camerae, in quo tanquam Curiae magis ordinario Iudice currentium negotiorum, & commercii, frequentius de huiusmodi quaestionibus agi solet; ille, qui pro se habet scripturam privatam, eamque producat, pro fundamento suae actionis, vel exceptionis, adversus scribentem, istum in primis citari curat, ad recognoscendum ejus manum, sin minus videndum pronuciari eam haberi pro recognita; Unde propterea; aut citatus comparet, & eam recognoscit tanquam à se scriptam, vel subscriptam, sed eam impugnat ex alio capite, & tunc, ista quaestio probationis est finita; Aut negat, & tunc onus est actoris, vel exhibentis illam aliunde justificare; Aut non comparet, adeout reputetur contumax, & pronuciatur eam haberi pro recognita, unde propterea proceditur ad ulteriora, pro ejus executione, vel observantia, quod etiam in aliis Tribunalibus inferioribus, puta Vicarii, vel Gubernatoris practicatur. *Ridolfin. in praxi p. 1. c. 2. n. 209. Franch. dec. 502. Rovit. pragmat. 63. de off. procur. Cas. Bich. dec. 501.*

Rota verò non servat hunc stylum, quoniam non admittit huiusmodi fictas, & contumaciales probationes, sed verificantur solum duo superius distincti casus; Et per consequens (generaliter loquendo,) certa regula desuper statui non potest, quibuscumque locis, vel casibus applicabilis, sed procedendum est, cum Tribunalium seu locorum stylis, aut legibus, quibus cessantibus, adeout procedendum sit cum regulis juris communis, onus est illius, qui scripturam exhibet pro fundamento intentionis, illam justificare talem qualem asserit, juxta generalem propositionem de qua supra *disc. 2.*

Dictus verò stylus Auditoris Camerae, procedit in scripturis privatis, quae concernant actus inter vivos, super quibus, etiam cum scribentis jam defuncti haerede ille servatur, unde propterea in praxi disputari solet inter causas Patronos, magis quam cum Advocatis, an haeres teneatur necne recognoscere, quia nempe ob ejus qualitatem, justam habeat causam dicendi, se non habere notam manum defuncti (cujus tamen contrarium in praxi regulariter praesumitur,) ac propterea quod non teneatur recognoscere; Idque ex facti qualitate, & circumstantiis pendet, idque pariter certam regulam non recipit. *Ridolfin. qui alios refert pluries.*

Secus autem ubi agatur de illis scripturis privatis, quae contineant actus per ultimam voluntatem; Ut pro Curiae praxi, frequenter contingit in testamentis Cardinalium, & aliorum habentium indulta testandi, etiam per schedulam privatam propria manu scriptam, vel subscriptam, quamvis nullo teste munitam; Ac etiam verificari solet in testamentis, ad causas pias, vel patris inter libros. *titul. de testamen. discurs. 6. & seqq.*

Isto etenim casu, recognitio fieri solet (ut infra,) nemine citato, cum ita expediat non provocare contradicentes, curando obtinere immisionem in possessionem bonorum, in forma non contentiosa, cum solita clausula praeservativa juris tertii, ut infra in sede iudicii possessorii ad-

vertitur, ibique videndum est. *infra in eo disc. in quo de iudicis possessoris agitur.*

Praesupposita verò necessitate recognitionis, super illius modo, DD. nimium certant, ac se involvunt, adeout octo recognitionis modos aliqui Moderni. *Gair. de cred. cap. 2. tit. 8. ex numer. 2600. Genu. de script. priv. lib. 1. quaest. 14.* referant seu observent; Atque super singulis quaestionibus cadunt, an & quando recognitio, bene, & sufficienter facta sit, necne, adeout nimiam prolixitatem, ac fastidiosam digressionem redoleret, omnium huiusmodi specierum, necnon quaestionum, quae super earum singulis cadunt, enumerationem reassumere; Potissimum cum iste videatur inanis labor viro forensi incongruus, cum singulorum Tribunalium, vel locorum stylis deferendum sit, illique nimium varii esse soleant ideoque non de facili materia remanet capax regulae certae & generalis; Quinimò in eodem Tribunali, eodemque stylo praesupposito, adhuc iste, pro facti qualitate & circumstantiis diversus esse solet, ut infra.

Agendo itaque de stylo Curiae Romanae; Quamvis in puncto juris communis, probabilius, magisque recepta sit distinctio, inter illas scripturas, in quibus testes adhiberi solent; Ut sunt apochae, vel antapochae; aliaeque conventiones quae alicubi alberana, & alicubi capitulationes, alicubi verò chirographa dici solent; Et illas, in quibus, pro earum natura, vel communi usu testes non solent adhiberi, ut (ex. gr.) sunt epistolae familiares, seu literae missivae, sive literae cambii, aut literae certioratoriae, vulgò de avviso, sive banci, aut illae parvae schedulae, quae inter mercatores & negotiantes pro faciliiori commercio sunt in usu, atque vulgò paghero nuncupantur, & similes, pro locorum, ac regionum moribus; Ut scilicet in hac secunda specie admittatur recognitio per testes habentes notam manum, sive per comparationem cum aliis scripturis certis; Secus autem in prima specie, ut tunc recognitio practice fieri debeat per testes, qui viderint scribere. *Buratt. decis. 292. 611. 624. 886. & 905. decis. 199. par. 5. rec. Gregor. & add. dec. 139. Cavalier. dec. 452. Gair. ubi supra.*

Attamen in Curia, de stylo, indistinctè receptum est, quod admittatur recognitio per testes habentes notam manum, sive per comparationem, aut per utramque speciem conjunctim pro facti qualitate, seu rei gravitate. *tit. de testam. disc. 6. ubi concordantes, & apud allegatos proximè supra.* Adeout, quamvis revera, inspecta origine, iste stylus prodierit in scripturis concernentibus actus inter vivos, pro libertate, ac facilitate commercii; Attamen (fortè parum commendabiliter) receptum quoque est in scripturis privatis in quibus contineantur testamenta ut supra. *ibidem proximè.*

Eodem tamen stylo attento, ex iudicio Rotae, ista species recognitionis, non reputatur probatio concludens, & plena, sed solum semiplena, aut aliquid plus, quae indigeat aliis adminiculis, majoribus vel minoribus pro facti qualitate. *dicto disc. 6. & in alio dicto tit. de testam.* Verum de isto adminiculorum fomento potius in materia ultimorum voluntatum, disputari solet, quam in illa inter vivos, & praesertim in magis summario, & exequutivo Tribunali Auditoris Camerae, in quo est in usu dicta species recognitionis per testes

testes habentes notam manum, eaque sufficiens reputari solet.

39 Adhuc tamen, omnino certa regula generalis statui non potest, cum totum pendere videatur ex facti qualitate, & circumstantiis, præsertim ex gravitate materiæ, & ex argumentis, vel suspitionibus, quæ urgeant, necne.

40 Atque hinc manat etiam determinatio quæstionis, quæ disputari solet, præsertim verò in Rota (quæ magis circumspicere in materia procedit,) super modo faciendi hanc recognitionem per testes habentes notam manum, an sufficiat eam facere debeant per partes, sive (ut vulgo dicitur) per fenestellas, ut in criminalibus fieri solet. *Vermigliol. cons. 234. Posth. de manut. obser. 98.* Sive inter plures, quarum aliqua sint vera; aliqua autem imitata, quandoque judicialiter, & quandoque extrajudicialiter ad animi informationem; Ac etiam pro gravitate materiæ vel pro suspitionibus, quæ urgeant ut supra, solet procedi ad alteram recognitionem per comparationem, adhibendo etiam peritos in arte, qui bene distinguere solent scripturas veras ab imitatis, cum observationibus, quas ipsi habent, juxta regulas artis. *juxta casum de quo dicto tit. de testamen. disc. 6. & dec. 336. in principio par. 13. rec.*

41 Ita tamen, ut fiat cum scripturis veris, quæ proximæ sint illi, de qua agitur, dum scribendi modus, seu character cum tempore variari solet, atque non ita scribat juvenis, sicut senex, vel infirmus, sicuti validus. *Franch. dec. 95. ubi Viscont. & alii in add. Genua de script. priv. l. 1. quest. 6. add. ad Vestr. lib. 6. c. 1. n. 26.*

42 Item, super faciliiori, vel difficiliiori modo recognoscendis nimium attenditur, an scriptura sit antiqua, vel moderna, quoniam in antiquis facilius proceditur; Atque ubi antiquitas sit magna ultra centum annos, non indiget recognitione; Dummodo accedat observantia, quæ illi robor tribuit, cum sine observantia solus lapsus temporis non videatur considerabilis. *Gregor. & add. decif. 3. Genua de script. privat. lib. 1. questione 4. Burat. decif. 926.* Et in summa facti potius, quam juris quæstio est, certam non recipiens regulam cuiusque casui applicabilem, cum ex prudenti, beneque regulato Judicis arbitrio pro facti qualitate decisio regulanda sit, eo modo quo generaliter in adminiculativis, ac arbitrariis habetur.

44 Postea verò recognitione sufficienti contra ipsum principalem scribentem; Quæstiones quoque cadunt, super retrotractione in præjudicium tertii; Atque super hoc intrant eadem, quæ supra in prima inspectione dicta sunt, an scilicet, recognitio pendeat à solo facto debitoris vero vel contumaciali, vel potius à testibus, super nota manu, vel ab iis qui viderint scribere, ut in primo, & secundo casu, retrotractio non detur, bene autem in tertio, dum ita testes deponentes de ipso actu scripturæ, tempus quoque impliant. *Gait. de cred. cap. 2. tit. 8. ex num. 3194. Salgad. in labyrint. par. 2. cap. 21. n. 27. & par. 3. cap. 13. nu. 15.*

45 Quando autem apochæ, vel literæ cambii, aliæve scripturæ privatæ, processum exequutivum mereantur, ac de aliis ad rem, habetur infra in singulis judiciis, & præsertim in illo, in quo de iudicio vel processu exequutivo agitur in actione personalis; Ubi præsertim habetur quam actionem vel obligationem producant literæ cer-

tioratoriæ, nuncupatæ de ariso, vel illa quæ continent mandatum, seu commissionem.

Et de literis laudativis, vel approbativis, habetur in sede debiti, & crediti. *tit. de credito disc. 90.* ubi etiam de apochis oneratoriis, vel affecurati-
onis, cum similibus. *eod. tit. disc. 106 & seqq.*

Scriptura autem memoriæ causæ non probat 46 contra scribentem, eo modo quo disc. sequ. de libris dicitur. *Buratt. & add. decif. 282. & 666. Serapbin. decif. 373.*

47 Item scripturæ speciem in jure habere, plerique putant sigillum, vel typum quasi quod, idem sit subscribere propria manu, vel characterè, ad approbationem eorum, quæ in scriptura continentur, atque eandem scripturam, cum proprio sigillo, vel consueto typo munire. *Thef. jun. lib. 2. quest. 100. Rovit. pragm. 9. de feud. & pragm. 1. de si de memoriali. Vestr. & add. lib. 6. cap. 1. Framb. March. decif. 190. & seqq.* Verum periculosum est cum hac generalitate in praxi procedere, atque doctrinas de hac specie probationis loquentes, cuiusque casui applicare, cum totum pendere videatur ex singulorum casuum circumstantiis, præsertim verò ex usu, capiendi scilicet sigillum, vel typum, non pro eo sigillo, quod pro communi usu retinent homines cum impressione proprii stemmatis publicè expositum in tabula scribendi commoditati destinatum; Sed pro illo sigillo, vel typo, qui cautè penes se ipsum, vel penes fiduciarium ministrum retineatur ad hunc effectum, ut pro minori incommodo sit loco subscriptionis, juxta aliquorum Regum, & Principum, vel supremorum Magistratum consuetudinem adhibendi subscriptionem cum illo typo cui *stampe*, vel *stampiglia* terminus datur, ut præsertim Regis Hispaniarum, ejusque Proregum & Vicariorum est consuetudo, quam tamen Pontifex adhuc non habuit.

De probatione per libros.

SUMMARIUM.

- 1 **Q**uod materia sit frequens, & quare videatur involuta, cum non sit.
- 2 De distinctione generali inter libros publicos & privatos.
- 3 Exemplificatur qui sint libri publici.
- 4 Et qui sint privati.
- 5 Exemplificatur libri publici, & isti indefinitè probant.
- 6 In specie de libro Datarii, vel de libris Camera super feudis.
- 7 Et de libro matrimoniorum Parochi, & circa qua deferatur.
- 8 De eodem libro baptismatum, & quid probet, & quod non probet filiationem.
- 9 Et in specie de probatione atatis.
- 10 De libro montis pietatis Urbis.
- 11 De libris gabelarum, & dohanarum.
- 12 De illis libris informibus, quibus memorialium nomen convenit, illique neque probant contra scribentem.
- 13 Qui propriè dicantur libri formales, seu legales, & qui memorialia.
- 14 An & quos libros teneatur quis edere colliganti, & quomodo editio fieri debeat.
- 15 Quomodo iudices in hoc se gerere debeant.